

Методичні рекомендації до орієнтовних планів-конспектів уроків для 10-го класу за програмою факультативного курсу «БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ТА ХРИСТИЯНСЬКА ЕТИКА»

Увазі вчителів курсів духовно-морального спрямування представлені орієнтовні плани-конспекти уроків для 10-го класу за програмою факультативного курсу «БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ТА ХРИСТИЯНСЬКА ЕТИКА» (1-11 кл.), що має тематичну назву «Християнський світогляд і життя особистості в подружньому союзі».

Зміст поурочного методично-дидактичного наповнення запропонованого посібника складають ***три напрямки***:

1. ***Вивчення Біблії і розгляд прикладів із біблійної історії*** в аспектах етики вчинків, вирішень життєвих ситуацій та розвитку особистості християнина, його ставлень до Бога і Божих настанов.

2. ***Вивчення основних засад християнської етики***, які відображені в багатовіковій історії українського народу, його укладі життя, вирішенні ним основних життєвих ситуацій та на прикладах життя відомих подвижників благочестя і святих нашого краю.

3. ***Превентивне виховання на засадах християнської моралі***, яке полягає у творчому вирішенні життєвих ситуацій, з якими діти і молодь зустрічаються в сучасному світі. Цей напрямок реалізується в ігрових ситуаціях, дискусіях, диспутах, екскурсіях та інших формах урочної та позаурочної діяльності.

Відповідно до програми курсу «БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ТА ХРИСТИЯНСЬКА ЕТИКА» для 10-го класу розроблені матеріали поділяються на ***три тематичні блоки***. Метою ***першого блоку «Християнська мораль. Формування особистості»*** є осмислення теоретичного та практичного матеріалів, а також вивченого у попередніх класах духовно-морального досвіду, що сприятиме формуванню і розвитку основних морально-етичних здібностей і компетенцій особистості. Метою ***другого тематичного блоку «Християнська***

віра як основа життя християнина» є поглиблення і розширення знань учнів морально-етичними знаннями духовного життя (з морального богослов'я), а також прикладами кращих зразків прояву духовності українського народу (за заповідями Божими та заповідями блаженств). *Третій тематичний блок «Християнська традиція. Християнська сім'я»* ознайомлює учнів із соціальним змістом втілення християнського вчення на теренах України, розгортанню традицій християнства впродовж всієї історії та у сьогоденні (традиційною духовною і етнографічною культурою, нормами поведінки в суспільстві, сім'ї).

Кожен з наведених у розробці уроків виконує триєдину мету: освітню, розвиваючу, виховну. Освітня мета передбачає:

- отримання і засвоєння учнями знань про Бога як джерело моралі, про добро і зло у світлі Біблії, про принципи моральної поведінки у ставленні до Бога, до себе, до своїх ближніх;
- оволодіння знаннями про культуру та історію народів періоду написання книг Святого Письма;
- формування навичок та розвиток умінь роботи з Біблією, релігійною та довідковою літературою, підручниками, посібниками, словниками, інтернет-ресурсами.

Освітня мета здійснюється на основі підбору навчального матеріалу, зокрема, біблійних текстів, інформації історико-культурологічного характеру, цікавих наукових фактів.

Розвиваюча мета реалізовується в процесі розвитку пізнавальної, емоційної та вольової сфери учнів. Передбачається розвиток в учнів:

- емоційної сфери: співчуття, співпереживання, радості тощо;
- інтелектуальних і пізнавальних здібностей (різних видів уваги, пам'яті, мислення);
- готовності до спілкування, взаємодії та співпраці з оточуючими людьми на основі християнських моральних цінностей;

- готовності до подальшої самоосвіти і морального самовдосконалення.

Виховна мета сприяє становленню чеснот у світлі Біблійних моральних цінностей щодо ставлення до Бога, себе та своїх ближніх й передбачає виховання в учнів:

- культури мислення, спілкування, взаємодії та співпраці на основі християнських моральних цінностей;
- християнських рис характеру – доброзичливості, працьовитості, любові до ближнього, співчуття тощо;
- ціннісних орієнтацій, почуттів та емоцій учнів.

Виховання учнів у процесі викладання за запропонованими планами-конспектами забезпечується:

- підбором навчального матеріалу: біблійних віршів, біблійних історій, прикладів з художньої літератури повчального характеру, матеріалів культурологічного спрямування, віршів, афоризмів тощо;
- застосування у процесі навчання запитань, проблемних, пошукових завдань, ситуацій, які вимагають від учня висловлення своїх почуттів, власної думки з питань моральної поведінки.

Звертаємо увагу на те, що запропоновані уроки розпочинаються вступною організаційною частиною, мета якої – створення духовної атмосфери християнського спілкування. Етап актуалізації особистісного досвіду учнів передбачає врахування життєвих пріоритетів десятикласників, емоційного налаштування та існуючих інтересів. Етап актуалізації опорних знань може реалізуватись в контексті перевірки домашнього завдання, повторювальної бесіди, індивідуальних відповідей, тощо. Етап мотивації навчальної діяльності передбачає можливу участь учнів у формулюванні теми і мети уроку, первинне ознайомлення з ключовим Біблійним віршем, формування плану уроку, постановку проблемних питань. На етапі засвоєння нових знань, формування опорних умінь і навичок забезпечується активна взаємодія учителя та учнів, поєднання індуктивного та дедуктивного

способів засвоєння нових знань, врахування вимог вікової психології щодо подання нової інформації, підвищення ролі евристичної бесіди у засвоєнні нових знань та формуванні опорних умінь і навичок, ефективну роботу зі Святим Письмом, зокрема опорною Біблійною історією, керовано-самостійне опрацювання матеріалу уроку, випереджальні завдання. На етапі закріплення навчальних досягнень ефективними є читання, обговорення та аналіз повчальних оповідань, філософські дискусії, робота з образотворчою наочністю, інтерактивні вправи, етичні практикуми, міні-проекти, закріплення змісту ключового Біблійного вірша. Характерними особливостями етапу узагальнення та систематизації набутих компетентностей є підсумкова бесіда, складання узагальнювальних таблиць, самостійна чи групова робота за завданнями. Під час підсумкової частини уроку використовуються на уроці питання для рефлексії типу: «Найбільше на уроці мене вразило...», «Після уроку я хотів би в собі змінити...», «Я зрозумів...», «Я переконався...», «Я був здивований...» тощо.

Важливою частиною уроку в 10-му класі є знайомство учнів зі Святим Письмом. При цьому на уроці не слід обмежуватись чисто текстуальним ознайомленням з біблійним сюжетом чи євангельською подією, а на їх підставі вміти дати оцінку вчинками з точки зору етичної вартості, моральної правди, і ці вартості впроваджувати у життя старшокласника. Щоб правильно пояснити зміст біблійних текстів, вчителям потрібно звертатися до класичної духовної літератури: тлумачення Біблії,

Особливістю курсу для 10-го класу вважаємо його третій розділ, бо головною структурною одиницею суспільства, що закладає основи ціннісно-мотиваційної сфери особистості, формує її переконання й світогляд (навчальний матеріал перших двох розділів), є сім'я, в якій як у фокусі, відображається все життя особистості. Вона об'єднує одночасно два, три, а іноді і чотири покоління: тато, мама, бабуся і дідусь, внуки і правнуки. Сім'я є першоосновою духовного, економічного та соціального розвитку суспільства,

його природнім і найбільш стійким елементом. Ця істина підтверджується усім ходом розвитку людської цивілізації. В християнській сім'ї найповніше зберігаються першоознаки біблійних настанов. Разом з тим вона не є чимось абсолютно сталим, незмінним. Сім'я акумулює в собі всі найважливіші ознаки суспільних процесів, економічного та культурного розвитку і одночасно ніби випромінює їх у суспільство та взаємодіє з ним. Тому в основі розкриття третього блоку покладені ідеали, які притаманні християнській педагогіці й психології, відображені ідеали сім'ї, традиційні для української свідомості, праці й творчої діяльності. Підкреслено, що споконвіку для нашого народу найвищими і святими були ідеали сім'ї як першооснови життя людини, яка забезпечує розвиток і захист найкращих якостей особистості. Години цього блоку — дієвий засіб щодо:

- підвищення рівня духовних, моральних цінностей у школярів, культури поведінки в сім'ї;
- сприяння формуванню в учнів розуміння і відчуття духовної єдності поколінь, поваги до батьків, жінки-матері, християнських взаємин між членами родини та в суспільстві;
- формування у молоді стійких переконань щодо пріоритету сім'ї для кожної людини, відповідальності за виховання дітей;
- навчання уникненню конфліктів з рідними, контролюванню своїх думок і вчинків.

Успішна реалізація програми курсу «Біблійна історія та християнська етика» для 10-го класу можлива лише на засадах активної співпраці, партнерства всіх учасників навчально-виховного процесу, що передбачає й уможлиблює:

- збагачення змісту курсу емоційним, особистісно значимим матеріалом;
- використання інтерактивних методів навчання;

- створення умов для активного діалогу між учасниками-партнерами навчально-виховного процесу;
- багатоваріативність форм різних видів діяльності учнів;
- залучення старшокласників до самооцінки різних видів своєї діяльності, у тому числі й розвитку життєвих навичок.

За цільовим призначенням в розробці використовуються близько 80 видів вправ і прийомів робіт, а саме:

- **прийоми роботи, націлені на усвідомлення учня як «себе в запропонованій ситуації уроку»**, (вправи, націлені на усвідомлення учнем себе в ситуації уроку і матеріалу для опрацювання, співвідношення себе з описаною чи представленою інформацією на уроці, самозаглиблення, актуалізація «я», відтворення себе у світі): створення міні-творів, роздумів, описів і вражень відносно пережитого на уроці та відповідне домашнє завдання; вправа «Прогнозування» (прогнозування сценарію розвитку уроку та усвідомлення себе в ньому); «Колаж понять та думок», «Карта думок» (стимулювання вміння синтезувати інформацію, отриману від групи); «Коло обговорення», «Точка зору», «Моя думка», «Власний погляд» (висловлювання за проблемою від я-позиції); «Незакінчене речення» (оформлення думки з я-позиції), «Дискусійний клуб» (реалізація можливості висловити, обґрунтувати власну думку в дебатах), «Репортерська сумка» (надання власної відповіді, думки, питання до теми та проблеми уроку), «Pro|contra», «Так/Ні», експрес-питання, експрес-відповіді у форматі вправи «Мікрофон», «Мозковий штурм» , «Бліц-опитування», а також підготовка лекційного, презентаційного, відео-матеріалу з коментарями для демонстрації на уроці, рольова диференціація – екскурсовод, історик, філософ – відповідно до тематики уроку;

- **прийоми роботи, орієнтовані на активізацію аналітичних навичок учня**: робота з епіграфом до уроку, робота зі словником «Дифініційний калейдоскоп», «Запрошуємо до роздумів», «Занурення в проблему» (учні

висловлюють думку, попередньо проаналізувавши отриманий матеріал: почуте – вірш, музичний твір; побачене – відео, репродукції картин відносно власного життєвого досвіду та світосприйняття), «Знаходимо відповідність/зв'язок», «Опрацювання лекційного матеріалу» (за наданим лектором матеріалом визначення головної думки, відповідності, відповіді на питання тощо); «Робота з відео-матеріалом» (аналіз відео-матеріалу згідно з планом і тематикою уроку); «Арт-студія», «Поетична сторінка» (аналіз побаченого через призму ціннісного світосприйняття); «Вчимося аналізувати разом», «Знайди співвідношення», «Визначаємо головне», «Обговорення в загальному колі», «Зроби висновки» (аналіз інформації як добірки першорядної, другорядної та ін., розуміння важливості концентрації на головному і вміння знаходити це «головне»); «Пошуки духовного» (вміння відкривати кілька ціннісних змістів в одному тексті); «Філософська думка» (тлумачення фраз, аналіз їх виникнення та змісту), «Актуальна бесіда», «Підбери приклад», «Проблемне запитання», «Інформація до роздумів», «Що? Як? Чому?», «Tabula rasa», «Алгоритм»;

- **прийоми, орієнтовані на розвиток комунікативних навичок учня:** «Екскурс в історію та філософію» (підготовлений заздалегідь матеріал до уроку надається учнем (-ями) і такий, що подається в формі реферату, оповіді, доповіді); «Філософський клуб» (відповісти на проблемне (центральне питання етапу уроку), аргументуючи відповідь і підкріплюючи цікавими порівняннями та асоціаціями); «Асоціативна квітка» / «Асоціативний кущ» (встановити відповідні «семантичні місткі» між тим, що вже учневі відомо і зрозуміло і тим, що буде вивчатися); «Позитив», «Інтерв'ю»; «Незакінчене речення», «Продовжить речення/ Закінчити думку» (продовжити речення (думка «за»/«проти»); «Міні-диспут», «Проблемне питання» (проживання ситуації в розмові двох осіб – за вибором, відповідно до проблематики етапу уроку);

- **прийоми роботи, орієнтовані на активізацію пошукової та аналітичної діяльності учня:** робота із словниками, довідниками, першоджерелами «Робота з біблійним текстом», «Досліджуємо Святе Письмо», «Біблійні принципи під практичним кутом», додатковою літературою

«Християнські подвижники благочестя», «Персоналії визначних дат і подій», «Цитати до роздумів», «Філософський цитатник», «Текст як ціле», «Текст як колаж», підготовка та демонстрація тематичних слайдів з коментарем, «Екскурс в історію», «Екскурс в філософію», «З криниці народної мудрості»;

• *вправи, орієнтовані на активізацію творчого потенціалу учнів, розвиток фантазії, встановлення зв'язку причини-наслідки та асоціативних зв'язків:* «Лист до роздумів», «Творча світлиця», «Алгоритм» «Мандрівка у майбутнє», робота груп над темою, напр., «Шкала цінностей», «Ланцюжок подій».

Автори пропонують велику кількість практичних завдань майже на кожному уроці. Це відбувається цілком свідомо не з метою перевантаження учнів на уроці, а з метою надання вчителю можливості вибору практичних вправ відповідно до потреб та можливостей конкретного класу.

Рогова О.Г.